

PSTET SOCIAL STUDIES PREVIOUS EXAM. PAPER 2016 PAPER-II SOCIAL SCIENCE MODEL PRACTICE PAPER - 2

Section—A Child Development and Pedagogy (Bilingual Section, Q. No. 1 to 30)

ਭਾਗ—A ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਦੁਭਾਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1 - 30)

- When a teacher is assessing students in classroom, which of the following as an objective is avoided considering it is an authentic test
  - Give feedback to student about their performance
  - Assess students habits and repertoires
  - Minimize needless and demoralising comparison among students
  - Students individual aptitude, learning style should not be considered
- Whenever you are making a multiple choice question, wrong answer are offered as choices with the correct answer. These wrong answers are know as
  - Distractors
  - Stem
  - Portfolio
  - Rubrics
- The basic idea of inquiry learning involves following elements :
  - Formulate hypotheses, collect conclusions, accept reviews without reflection
  - Collect data, collect conclusions, accept reviews without reflection
  - Formulate hypotheses, draw conclusion, accept reviews without reflection
  - Formulate hypotheses, collect draw, draw conclusion, reflect on original problem
- This stage is the time of sexual reawakening, the source of sexual pleasure now becomes someone outside the family. The stage in Freud's psychosexual theory is :
  - Phallic
  - Anal
  - Latency
  - Genital
- The person responsible for the development and design of the first useful individual test of intelligence is :
  - Freud
  - Bruner
  - Binet
  - Piaget
- Special material, equipment and strategies that specifically help students with low vision to function in regular classroom include
  - Large print typewriter
  - Use of sign language
  - Finger spelling
  - Use visual cues as often as possible
- Which of the following is not directly associated with policy for inclusion ?
  - Salamanca Statement and Framework for Action (1994)
  - Kyoto protocol
  - Biwako Millennium Framework targets on education in the second Asian and Pacific Decade of Disabled Persons (2003-2012).
  - Dakar Framework for Action on Education for All (2000)
- ਜਦ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਂਕਲਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ, ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
  - ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
  - ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਦਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਾਰੇ ਆਂਕਲਨ ਕਰਨਾ
  - ਫਾਲਤੂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀਨ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਤੁਲਨਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
  - ਇੱਕਲ ਅਭਿਰੂਚੀ, ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
- ਜਦ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਭਾਂਤੀ ਚੋਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਗਲਤ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਚੁਨਾਵ ਵਾਂਗੂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਲਤ ਚੁਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ
  - ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲੇ
  - ਮੂਲਰੂਪ
  - ਪੋਰਟਫੋਲੀਓ
  - ਮੁਲਾਂਕਣ ਬਿੰਦੂ
- ਕਿਸੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੈ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ
  - ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨਾ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਬਣਾਉਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖ
  - ਪਰਿਕਲਪਨਾ, ਆਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਬਣਾਉਣਾ, ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੇਖਣਾ
- ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੈਕਸ ਬਾਰੇ ਦੁਬਾਰਾ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਸੈਕਸ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਹੁਣ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ "ਫਿਰਾਇਡਸ ਦੀ ਸਾਈਕੋਸੈਕਸੁਅਲ ਥਿਊਰੀ" ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ ?
  - ਲੈਂਗਿਕ
  - ਗੁਦਾ ਸੰਬੰਧੀ
  - ਲੈਟੈਂਸੀ
  - ਵੰਸ਼ਾਣੁਗਤ
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਭੁੱਧੀਮਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਣ ਹੈ ?
  - ਫਰਾਇਡ
  - ਬਰੂਨਰ
  - ਬਾਇਨੇਟ
  - ਪਿਆਜੇ
- ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਘੱਟ ਦੇਖਣ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਲਈ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤੀਆਂ—ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
  - ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਾਲੀ ਟਾਈਪਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ
  - ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ
  - ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ
  - ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ
- ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
  - ਸਲਾਮੇਨਕਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਫ੍ਰੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਐਕਸ਼ਨ (1994)
  - ਕੋਇਟੋ-ਪ੍ਰੋਟੋਕਾਲ
  - ਬਿਵਾਕੋ-ਮਿਲੇਨੀਅਮ ਫ੍ਰੇਮਵਰਕ, ਆਪਣਾ ਟਾਰਗੇਟ ਆਨ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਇਨ ਦ ਸੈਕਿੰਡ ਏਸ਼ੀਅਨ ਐਂਡ ਪੈਸੀਫਿਕ ਡੀਕੇਟ ਆਫ ਡਿਸਏਬਲਡ ਪਰਸਨਜ਼ (2003-2002) ਅਯੋਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ।
  - ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਸਤੇ ਡੇਕਾਰ ਫ੍ਰੇਮਵਰਕ ਫਾਰ ਆਲ (2000)

8. A ..... in an inborn, automatic response to a particular form of stimulation.
- (a) Resilience (b) Conditioning
(c) Reflex (d) Control Deficiency
9. In ..... conditioning, infants act, or operate, on the environment, and stimuli that follow their behaviour change the probability that the behaviour will occur again.
- (a) Operant (b) Classical
(c) Retention (d) Punishment
10. Which of the following are two major features of Piaget's formal operational stage of cognitive theory ?
- (a) Hypothetico deductive reasoning and Propositional thought
(b) Spatial reasoning and Hypothetico deductive reasoning
(c) Seriation and Propositional thought
(d) Spatial reasoning and Propositional thought
11. Which of the following is not an example of 'tactics for learning verbal information' ?
- (a) Attention focusing by making outlines, underlining
(b) Schema building by story grammars
(c) Idea elaboration by self questioning and imagery
(d) Pattern learning by hypothesizing
12. .... is generally not associated with constructivism.
- (a) Vygotsky's theory (b) Classical conditioning
(c) Equilibration (d) Self awareness
13. The ability to think about language as a system is
- (a) Referential communication
(b) Speech register (c) Bilingualism
(d) Metalinguistic awareness
14. Mastery oriented students tend to value achievement and see ability as improvable, so they focus on
- (a) Expectations of others and have no goals
(b) Mastery goals in order to increase their skills and abilities
(c) Their lack of ability and consider it as source of failure
(d) Mastery goals in order to avoid failure
15. While assessing creativity of an individual, according to Torrance, "On a graphic test (used to assess creativity among individual), an individual might be given 30 semi circles and asked to create 30 different drawings. In another task one may be asked to make a toy more fun to play with." Responses to all these tasks would be scored for three aspects of divergent thinking, which are
- (a) Originality, fluency and flexibility
(b) Originality, flexibility and diversity
(c) Fluency, Diversity and concentration
(d) Diversity, flexibility and concentration
16. According to Vygotsky's theory, the process whereby two participant who begin a task with different understanding arrive at a shared understanding is known as
- (a) Intersubjectivity (b) Scaffolding
(c) Guided participation (d) Reciprocal participation
8. .... ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਮਜਾਤ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਤੇਜਨਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ
- (a) ਲਚੀਲਾਪਨ (Resilience)
(b) ਕੰਡੀਸ਼ਨਿੰਗ (Conditioning)
(c) ਪਲਟਿਆ ਹੋਇਆ (Reflex)
(d) ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਾਰ (Control deficiency)
9. .... ਅਨੁਕੂਲਨ, ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤਾਓ ਅਤੇ ਚਲਣਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਸਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਤੇਜਨਾ ਜਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਵਰਤਾਓ ਫਿਰ ਤੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ
- (a) ਸਫੂਰਤੀ/ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ (b) ਕਲਾਸੀਕਲ/ਪਰੰਪਰਿਕ
(c) ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ (d) ਸਜ਼ਾ
10. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਫਾਰਮਲ ਆਪਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ
- (a) ਹਾਈਪੋ ਥੈਟਿਕੋ ਡੀਡੈਕਟਿਵ ਰਿਜਨਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨਲ ਵਿਚਾਰ
(b) ਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਜਨਿੰਗ, ਹਾਈਪੋਥੈਟਿਕੋ ਡੀਡੈਕਟਿਵ ਰਿਜਨਿੰਗ
(c) ਸੈਰੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨਲ ਵਿਚਾਰ
(d) ਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਰਿਜਨਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨਲ ਵਿਚਾਰ
11. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੌਖਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (a) ਬਾਹਰੀ ਲਾਇਨ (Outlines), ਰੇਖਾਂਕਨ (underlining) ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ
(b) ਵਿਆਕਰਣ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ
(c) ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ
(d) ਨਮੂਨੇ/(ਢਾਂਚੇ) ਨੂੰ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਢਾਂਚਾਂ (Pattern) ਸਿੱਖਣਾ
12. .... ਇਹ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਰਚਨਾਵਾਦ (constructivism) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (a) ਵਾਈਗੋਤਸਕੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (b) ਪਰੰਪਰਿਕ ਅਵਸਥਾ
(c) ਸੰਤੁਲਨ (d) ਸਵੈ-ਜਾਗਰਿਤੀ
13. ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ?
- (a) ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਵਾਦ (Referential communication)
(b) ਭਾਸ਼ੀ ਪੰਜੀਕਰਣ (Speech register)
(c) ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ (Bilingualism)
(d) ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ੀ ਜਾਗਰਿਤੀ (Metalinguistic awareness)
14. ਮੁਹਾਰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨੈਤਿਕ ਉਪਲੱਥਯੀ ਤੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ
- (a) ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ
(b) ਆਪਣੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਧਾਉਣਾ
(c) ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਮੰਨਣਾ
(d) ਮੁਹਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਵਲ ਵਧਦੇ ਹੋਇਆਂ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼
15. ਟੋਰੇਂਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਸਿਰਣਾਤਮਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ, "ਆਨ ਏ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਟੈਸਟ (ਯੂਸਡ ਟੂ ਐਸੈਸ ਕਰੀਏਟੀਵਲੀ ਅਮੰਗ ਇਨਡੀਵਿਡੁਲ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 30 ਅੱਧੇ ਗੋਲੇ ਦਿਓ ਤੇ ਕਹੋ ਕਿ 30 ਵੱਖਰੇ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ। ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖਿਡੋਟੇ ਬਣਾਓ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖੇਡੋ। ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਿੰਨ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਹਨ।"
- (a) ਅਸਲੀਅਤ, ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇ ਲਚੀਲਾਪਨ
(b) ਅਸਲੀਅਤ, ਲਚੀਲਾਪਨ ਤੇ ਵੱਖਰਾਪਨ
(c) ਰਫ਼ਤਾਰ, ਵੱਖਰਾਪਨ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ
(d) ਵੱਖਰਾਪਨ, ਲਚੀਲਾਪਨ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ
16. ਵਾਈਗੋਤਸਕੀ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਬੁਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਇੱਕ ਮਿਲੇ-ਜੁਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ ?
- (a) ਇੰਟਰਸਬਜੈਕਟੀਵਿਟੀ (b) ਮਚਾਨ/ਉਚਾਈ
(c) ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ (d) ਪਰੰਪਰਿਕ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ

17. According to Lawrence Kohlberg, children cannot maintain the constancy of their gender. They attain this understanding only gradually, moving through the following stages :
- Gender struggle, Gender stability, Gender consistency
  - Gender labelling, Gender struggle, Gender stability
  - Gender labelling, Gender stability, Gender consistency
  - Gender labelling, Gender struggle, Gender stability
18. There are two basic types of intermittent reinforcement schedules. They are
- Continuous schedule and interval schedule
  - Interval schedule and ratio schedule
  - Interval schedule and slot schedule
  - Slot schedule and continuous schedule
19. Personal factors, the physical and social environment and behaviour, all influence and are influenced by each other. Bandura calls this interaction of forces as
- Modelling
  - Strengthening inhibitions
  - Reciprocal determinism
  - Ripple effect
20. A teacher wants to know about the level of accomplishment attained in her subject after the completion of the session/term. She takes a test to complete this objective. The type of assessment she is doing is typically
- Formative assessment
  - Textbook assessment
  - Summative assessment
  - Objective assessment
21. "A very pleasant student who seems to work hard and creates little problem may be given the benefit of doubt (higher grade than deserved), whereas a very troubling student who creates trouble in class may be given a lower grade." This is an example of
- Expectancy theory
  - Mnemonic
  - Teacher's conditioning
  - Halo effect
22. According to Kohlberg's theory of moral reasoning, which of the following is correctly matched ?
- Pre-conventional moral reasoning – good boy-nice girl orientation
  - Conventional moral reasoning – law and order orientation
  - Pre-conventional moral reasoning – social contract orientation
  - Post-conventional moral reasoning – punishment – obedience orientation
23. Which of the follow the following strategies you should associate with culturally relevant teaching ?
- Do not use activities and projects
  - Keep standardized criterion for students behaviour during discussion/assessment/interactions
  - Experiment with different grouping arrangement to encourage social harmony and cooperation
  - Community participation should be avoided
17. ਲਾਰੇਂਸ ਕੋਲਬਰਗ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਦ ਇਹ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ..... ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ;
- ਲਿੰਗ-ਸੰਘਰਸ਼, ਲਿੰਗ ਸਥਿਰਤਾ, ਲਿੰਗ-ਨਿਰੰਤਰਤਾ
  - ਲਿੰਗ-ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸੰਘਰਸ਼, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ
  - ਲਿੰਗ ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ, ਲਿੰਗ-ਨਿਰੰਤਰਤਾ
  - ਲਿੰਗ-ਲੇਬਲਿੰਗ, ਲਿੰਗ-ਸੰਘਰਸ਼, ਲਿੰਗ-ਸਥਿਰਤਾ
18. ਤੁੱਕ-ਤੁੱਕ ਕੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- ਚਲਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਤੇ ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ
  - ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਨੇਮ
  - ਮੱਧ ਵਾਲਾ ਨੇਮ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨੇਮ (slot)
  - ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਤੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੇਮ (slot)
19. ਨਿੱਜੀ ਤੱਤ ਸਰੀਰਿਕ ਤੱਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੰਦੂਕਾ ਸੰਪਰਕ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ
- ਮਾਡਲਿੰਗ
  - ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੋਕ
  - ਪਰਸਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸ਼ਕਤੀ
  - ਤਰੰਗਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ
20. ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਣਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਤਰ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਜਿਹੜਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
- ਨਿਰਮਾਣਾਤਮਕ ਆਕਲਨ
  - ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਆਧਾਰਿਤ ਆਕਲਨ
  - ਸਮੇਟਿਵ ਆਕਲਨ
  - ਉਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਆਕਲਨ
21. ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਮਿਜ਼ਾਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ ਉਹ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਘਟ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗ੍ਰੇਡ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਗ੍ਰੇਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ
- ਪ੍ਰਤਿਆਸ਼ਾ ਸਿਧਾਂਤ (expectancy theory)
  - ਯਾਦ ਸੰਬੰਧੀ (mnemonic)
  - ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੇ (teacher's conditioning)
  - ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ (halo effect)
22. ਕਾਲਬਰਗ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਜੋੜ ਹੈ
- ਪੂਰਵ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ – ਚੰਗਾ ਮੁੰਡਾ ਚੰਗੀ ਕੁੜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
  - ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ – ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ -
  - ਪੂਰਵ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ – ਸਮਾਜ ਜਾਣਕਾਰੀ
  - ਪੋਸਟ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ – ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ
23. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
- ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਾ ਕਰੋ
  - ਚਰਚਾ/ਜਾਂਚ/ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਰਤਾਓ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰਕ ਤੇ ਰੱਖਣਾ
  - ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰਤਾ ਬਾਰੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ
  - ਸਮਾਜਿਕ ਸਹਿਭਾਗਿਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੋ।

24. According to Renzulli and Reis, following set of characteristics can be associated with people who are gifted :
- Who are persistent, with low motivation, with usual ideas
  - Who are persistent, with high motivation, with usual ideas
  - Who are persistent, with low motivation, creative
  - Who are persistent, with high motivation, creative
25. According to National Curriculum Framework position paper on education of special needs, following can be directly associated with benefits of inclusion for students :
- Spending the school day alongside classmates who do not have disabilities provides many opportunities for social interaction that would not be available in segregated settings.
  - Children with SEN would not have appropriate models of behaviour.
  - Children without SEN would find it difficult to learn about tolerance, individual difference, and human exceptionality by interacting with those with SEN.
  - Inclusion offers limited opportunity to interact with each other.
26. In one of the studies designed by Eleanor Gibson and Richard Walk (1960) they designed visual cliff for children. It showed that babies are able to judge distance of objects from one another and from themselves. This ability which helped them for understanding the layout of environment and for guiding motor activity is termed as
- Distance perception
  - Visual acuity
  - Depth perception
  - Visual discrimination
27. A pre-school child after seeing a zebra at the zoo, calls out "Horse!". Which of the following processes he is using ?
- Accommodation
  - Assimilation
  - Organization
  - Seriation
28. Children acquire selective, adaptable attention with the help of gains in two components of executive function which are
- Acquisition and inhibition strategies
  - Planning and acquisition strategies
  - Inhibition and attention strategies
  - Planning and assimilation strategies
29. If a child is able to draw conclusions by applying rules or principles; logically moving from a general rule or principle to a specific solution, we would say that
- The child is able to apply deductive reasoning
  - The child is using assimilation
  - The child is able to apply inductive reasoning
  - The child is using analogies
30. Which of the following is not Kohlberg's stages of moral development ?
- Preconventional moral reasoning
  - Postconventional moral reasoning
  - Conventional moral reasoning
  - Neoconventional reasoning
24. ਰੋਚੁਲੀ ਦੇ ਗੈਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਵਰਦਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—
- ਜੋ ਲੋਕ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਤ ਸ਼ਕਤੀ ਬੜੀ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
  - ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਤ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
  - ਜੋ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਤ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
  - ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਕਸਾਹਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
25. ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਨ ਪੇਪਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਸਿੱਧਾ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਭ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ—
- ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਣਾ ਜੋ ਵਖਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਣਾ ਜੋ ਕਿ ਅਲੱਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਣ
  - ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੇ (SEN) ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਰਤਾਓ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ
  - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ (SEN) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਨਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਿਰਲਾਪਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੇ (SEN) ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ
  - ਸਮਾਵੇਸ਼ ਸੰਬੰਧੀ ਮਕੇ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ
26. ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ (visual cliff) ਈਲੈਨੋਰ ਗਿਬਸਨ ਅਤੇ ਰਿਚਾਰਡ ਵਾੱਕ ਨੇ (1960) ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਚੱਟਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਕਿਰਿਆਤਮਕਤਾ (motor activity) ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਹੈ—
- ਦੂਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ
  - ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ
  - ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ
  - ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭੇਦਭਾਵ
27. ਇੱਕ ਪ੍ਰੀ-ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਚਿੜਿਆ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ੈਬਰਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਘੋੜਾ' ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ—
- ਸਮਾਯੋਜਨ
  - ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਣਾ
  - ਸੰਗਠਨ
  - ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧਤਾ
28. ਦੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਤਰੀਕੇ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਨਣਾ ਤੇ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ—
- ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਅਵਰੋਧ ਰਣਨੀਤੀ
  - ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰਣਨੀਤੀ
  - ਰੁਕਾਵਟ ਤੇ ਚੇਤਨ ਰਣਨੀਤੀ
  - ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ
29. ਜੋ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨੇਮ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਰਕ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਧਾਰਣ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਖਾਸ ਗੱਲ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂਗੇ—
- ਬੱਚਾ ਨਿਗਨਾਤਮਕ ਕਾਰਣ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ
  - ਬੱਚਾ ਅਨੁਕੂਲਤਾ (assimilation) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
  - ਬੱਚਾ ਅਗਨਾਤਮਕ ਕਾਰਣ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ
  - ਬੱਚਾ ਤੁਲਨਾ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ
30. ਇਹਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ 'ਕਾਲਬਰਗਸ' ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ—
- ਪੂਰਣ ਰਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
  - ਰਿਵਾਇਤ ਪਿੱਛੋਂ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
  - ਰਿਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ
  - ਨਵੇਂ ਰਿਵਾਇਤੀ ਨੈਤਿਕ ਤਰਕ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 31 to 60)

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 31 ਤੋਂ 37

“ਉ ਚਾਦੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਖੁਦਾ,
ਕਿਉਂ ਪਿਘਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ?
ਕਿਸ ਲਈ ਹਟਕੋਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਗ ਇਹ,
ਕਿਉਂ ਸਰਦ ਆਹ ?
ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਬੁਠੀ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ?
ਫਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਬਦਨ ਮੇਰਾ
ਤੂੰ ਘੁਣ-ਖਾਧਾ ਸ਼ਤੀਰ
ਤੇ ਮੇਰੀ ਉਹ ਰੂਹ ਅਮੀਰ
ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਸੀ
ਰੋਜ਼ ਏਦਾਂ ਤੜਪ ਕੇ ਬੁਝਦੀ ਗਈ
ਰੋਜ਼ ਏਦਾਂ ਤੜਪ ਕੇ ਸੌਂਦੀ ਰਹੀ
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਹਿਕ ਵਿਚ ਇਕ ਵਲੇਵਾਂ
ਇਕ ਲੰਗਾਰ।
ਤੈਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਕੀ,
ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ—
ਮੌਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਆਪ ?
ਜੇ ਮੈਂ ਕਾਲਖ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਲੇਜੇ
ਖੋਭ ਦਿੱਤੀ ਤੜਪਦੀ ਬਿਜਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ?
ਜੰਮ ਗਿਆ ਹੈ ਮੇਰਾ ਖੂਨ
ਤੇਰੀਆਂ ਮਿੱਲਾਂ ਦੇ ਪਹਿਏ ਤਾਂ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜਾਮ
ਤੇਰੇ ਰੋਲਰ ਰੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੀਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉੱਥੇ,
ਹੋਰ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਸਰੀਰ
ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਏਂ ਘੁਣ-ਖਾਧੇ ਸ਼ਤੀਰ
ਹੋਰ ਨੇ ਕਈ ਦਿਲ ਅਮੀਰ
ਜੇ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਤੜਪ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤੇਯਾਰ ਨੇ।
ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਤੜਪ ਕੇ ਬੁਝ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤੇਯਾਰ ਨੇ।
ਅਸਤ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰ।”

31. ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਖੁਭੋਇਆ ਹੈ ?
(a) ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ (b) ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ
(c) ਕਲੇਜੇ ਵਿੱਚ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
32. ਹਟਕੋਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ?
(a) ਰੱਬ (b) ਅਮੀਰ
(c) ਗਰੀਬ (d) ਕੋਈ ਨਹੀਂ
33. ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੜਪ ਕੇ ਕੀ ਬੁਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ?
(a) ਆਤਮਾ (b) ਸਰੀਰ
(c) ਜਾਨ (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
34. ਫਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ?
(a) ਸ਼ਤੀਰ (b) ਪੰਜਰ
(c) ਘੁਣ (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
35. ਰੋੜੇ, ਸ਼ਤੀਰ, ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ ?
(a) ਲੱਕੜਾਂ ਲਈ (b) ਪੱਥਰਾਂ ਲਈ
(c) ਇਨਸਾਨਾਂ ਲਈ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
36. ਕਾਵਿ-ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ ?
(a) ਰੱਬ (b) ਅਮੀਰੀ
(c) ਰੂਹ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
37. ਕਾਵਿ-ਬੰਦ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ ?
(a) ਚਾਨਣੀ ਵਰਗੀ (b) ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ
(c) ਕਾਲਖ ਵਰਗੀ (d) ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪੈਰੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 38 ਤੋਂ 45

ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਣ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਡੋਪ ਪਾ ਕੇ ਬੜੀ ਰਾਤ ਤਾਂਈ ਜਾਂ ਤੜਕੇ ਸੂਤ ਕੱਤਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁੱਡੀਆਂ ਪਟੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਔੜ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁੱਡੀ ਫੁਕਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਉਹ ਮਨਸੀ ਸੀ। ਸਮਾਧ ਰੂਪ ਨਿੱਕੀ ਮੱਟੀ ਜੋ ਖੂਹ ਤੇ ਬਣੀ ਸੀ, ਚੰਦ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਬਣੇ ਦਿਨ ਛਿਪਾਅ ਸਮੇਂ ਜੋਤ ਬਾਲਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੱਟੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਡਾਰੂ ਪਿਊ ਦਾਦੇ ਪੜਦਾਦੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਚਾਦਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਰੋਸ਼ਮੀ ਰੰਗਦਾਰ ਲੱਛਿਆਂ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਵੇਲਾਂ ਬੂਟੇ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਕਸ਼ੀਦਾ ਕੱਢਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਖਦਰ ਦੀ ਲਾਲ ਚਾਦਰ ਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਕੱਤੇ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਅਜੇ ਤਾਂਈ ਚੇਤੇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਪਾਹ ਖਿੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਲ ਭੈਣ ਖੂਹ ਦੇ ਇਕ ਖੇਤ ਦੀ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਉੱਤੇ ਤਿਲ ਚਉਲ ਕੇਰੇ ਸਨ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਟੀਭਾ ਤਿੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਪਾਹ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਮੋਟੇ ਫੁੱਟ ਲਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਭੈਣ ਬੋਲੀ ਸੀ : ਕਪਾਹ ਤਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਪਈ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੇ ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਿਛਾਉਣੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਦਰੀਆਂ ਬੁਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੋਟਾ ਸੂਤ ਉਸਨੇ ਆਪ ਕੱਤਿਆ। ਬਾਪੂ ਤਰਖਾਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੀ ਘੋੜੀ ਬਣਵਾ ਲਿਆਇਆ। ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਚੇ ਹੋਏ ਸੂਤ ਦੇ ਮੋਟੇ ਧਾਗਿਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗੋਦਾ ਬਣਾਈਆਂ। ਭੈਣ ਦਾ ਹੱਥ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਵੀ ਕਾਹਲਾ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਵਾਰ ਲਈ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਘਰ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਅਮਾਨਤ ਵਿਚ ਰਕਮਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਉਹਨਾਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੋਤੀ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ। ਮੋੜਨ ਵੇਲੇ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਤਾਰੀ ਗਈ ਪਰ ਮੁਖੀ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਹਿਸਾਬ ਕੀਤਾ ਪੈਸੇ ਪੂਰੇ ਸਨ। ਮੁਖੀ ਖੁਸ਼ ਬਾਬਾ ਖੁਸ਼। ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੇਲੇ-ਪੇਲੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਉੱਤੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਵੀ ਹਰ ਫਸਲ ਦੇ ਪੈਸੇ ਭੈਣ ਕੋਲ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਉਂ ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਘਰ ਦੀ ਚੌਧਰ ਭੈਣ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹੀ।

38. ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਕੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ?
(a) ਸਿੱਕੇ (b) ਸੋਨਾ
(c) ਰਕਮ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
39. ਘਰ ਦੀ ਮੁਖਤਿਆਰੀ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ।
(a) ਬਾਪੂ ਦੇ (b) ਬੇਬੇ ਦੇ
(c) ਭੈਣ ਦੇ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
40. ਭੈਣ ਤ੍ਰਿਵੰਣ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰਦੀ ਸੀ ?
(a) ਕਪੜੇ ਸਿਊਂਦੀ ਸੀ (b) ਸੂਤ ਕੱਤਦੀ
(c) ਪਟੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੀ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
41. ਭੈਣ ਸਮਾਧ ਤੇ ਜੋਤ ਕਦ ਬਾਲਦੀ ਸੀ ?
(a) ਚੌਥੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (b) ਦਸਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ
(c) ਅਠਵੀਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
42. ਭੈਣ ਨੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਤੇ ਕੀ ਸੁਟਿਆ ?
(a) ਆਟਾ (b) ਅਨਾਜ
(c) ਤਿਲ ਚਉਲ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
43. ਫੁੱਲ ਬੋਲਾਂ ਬੂਟੇ ਕਿੱਥੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ?
(a) ਬਾਗ ਵਿਚ (b) ਚਾਦਰਾਂ ਵਿਚ
(c) ਗਮਲੇ ਵਿਚ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ
44. ਬੇਬੇ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ?
(a) ਕਪੜੇ (b) ਦਰੀਆਂ
(c) ਚਾਦਰਾਂ (d) ਸਾਰੇ ਵਿਕਲਪ

45. ਭੈਣ ਕਿੰਨੇ ਮਿਨਟ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲਾਚ ਸਕਦੀ ਸੀ ?
 (a) ਪੰਜ ਮਿਨਟ (b) ਦਸ ਮਿਨਟ
 (c) ਸਤ ਮਿਨਟ (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
46. ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਸਤਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।
 (a) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ
 (b) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੁਹਰਾਉਣਾ
 (c) ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ ਕੱਢਣਾ
 (d) ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਲਿਪੀ-ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
47. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ-ਸਿਖਾਣ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ—
 (a) ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
 (b) ਅਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
 (c) ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ
 (d) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖਰਾਬ ਭਾਸ਼ਿਕ ਚੋਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਦਸਦੀ ਹੈ
48. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਹੈ—
 (a) ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਪਾਠ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ
 (b) ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪਾਠ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ
 (c) ਸਾਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ (d) ਸਾਰੇ ਸਲੇਬਸ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ
49. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜਨਮਜਾਤ ਭਾਸ਼ਿਕ ਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਵਿਦਿਅਕ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ—
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਿਕ ਚੋਗਿਰਦਾ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ—ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿਓ
 (b) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਭਾਸ਼ਿਕ ਚੋਗਿਰਦੇ ਲਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾਓ
 (c) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਕਰਣ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਓ
 (d) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਜਾਣ
50. ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਸੁਆਲ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝੋਰ ਦਿਓਗੇ ?
 (a) ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਵਿਕਦਾ ਹੈ ?
 (b) ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ?
 (c) ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ?
 (d) ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ?
51. ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕ ਦਰਜੇ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ?
 (a) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਆਕਰਣਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ
 (b) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ
 (c) ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨੂੰ
 (d) ਵੱਖਰੇ ਕਾਲ-ਖੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ
52. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ ?
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ।
 (b) ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
 (c) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
 (d) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਮੀਰ ਚੋਗਿਰਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
53. ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝੋਰ ਦੇਵੋਗੇ।
 (a) ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਕਠਿਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਤੇ
 (b) ਆਪ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ
 (c) ਠੀਕ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ-ਪਾਠ ਤੇ
 (d) ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਰਚਨਹਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਬਿਤਾਂਤ ਤੇ
54. “ਭਾਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਨੇਮ-ਬੱਧ ਢਾਂਚਾ ਹੈ।” ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਨ—
 (a) ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ (b) ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੱਚ ਹੈ
 (c) ਪੂਰਣ ਝੂਠ ਹੈ (d) ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਝੂਠ ਹੈ
55. ਵਿਆਕਰਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕਿਸ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣ ਤੋਂ ਨੇਮ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
 (a) ਆਗਮਨ ਵਿਧੀ (b) ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ
 (c) ਸੂਤਰਾ ਵਿਧੀ (d) ਭਾਸ਼ਾ-ਸੰਸਰਗ ਵਿਧੀ
56. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਜਨਮ-ਜਾਤ ਹੀ ਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸ ਕਾਲ ਹੈ ?
 (a) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਨਾਲ (b) ਨੇਮ ਚਾਮਸਕੀ ਨਾਲ
 (c) ਬੀ. ਅਪਫ ਸਕਿਨਰ ਨਾਲ (d) ਵਾਇਗੋਤਸਕੀ ਨਾਲ
57. ਵਾਇਗੋਤਸਕੀ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਝੋਰ ਕਿਸ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ?
 (a) ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ (b) ਸਕੂਲ ਤੇ
 (c) ਸਮਾਜ ਤੇ (d) ਤਕਨੀਕੀ ਤੇ
58. ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ—
 (a) ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
 (b) ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ
 (c) ਇਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 (d) ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਆਕਲਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
59. ਰਾਜੀਵ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਚਾ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਉੜੀਆ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜੀਵ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਾਂਟੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉੜੀਆ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ
 (b) ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉੜੀਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ।
 (c) ਉੜੀਆ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਦੁਹਰਾਏ।
 (d) ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਸ ਬਾਰ ਸਹੀ ਵਾਕ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹੇ।
60. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਵੋਗੇ ?
 (a) ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ
 (b) ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ—ਅਖਾਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ
 (c) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਸਹਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ
 (d) ਵਿਆਕਰਣਿਕ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ

English Language (Q. No. 61 to 90)

Passage 1 : Please read the passage carefully and answer the questions 61 to 67

A Streetcar Named Desire is a classic of the American theatre. Tennessee Williams's landmark work was a tour de force in its original stage production in 1947 and continues to resonate with audiences and readers today despite – or perhaps because of – its simplistic though layered story. A faded Southern belle, Blanche DuBois, arrives at her sister's seedy New Orleans apartment where she is tortured by her brutish brother-in-law, Stanley Kowalski. Blanche puts on airs of class and happiness

throughout the play, though internally she is miserable and haunted by her tragic and scandalous past. Stanley forces Blanche to face her dolorous reality with his vitriol and, finally, his act of sexual aggression, and in doing so, he causes her to lose her tenuous grip on sanity. Most have argued (correctly) that the play is about the ways the past haunts our present or (again correctly) that it is about the ways class and sexuality impact our lives. However, few have seen the play for what it is : an allegory for the theatre itself. Before Williams wrote Streetcar, the theatre had been dominated by melodrama. A brief interlude

in the 1930s brought political theatre to centre stage (pardon the pun), but by the 1940s, its principal playwright, Clifford Obedts, had left New York for Hollywood, and the sensationalized and maudlin form of melodrama once again flourished. The theatre was in limbo, and Williams had a desire to bring something new to the world. It would bring the realism of the political theatre of the 1930s but without the political (read : socialist) underpinnings. To that end, he created lifelike characters who spoke in realistic dialect. But to make his point that melodrama was flawed, he added an equally unrealistic character. Blanche, unlike the other characters, speaks theatrically, acts larger than life on stage, and uses floral language and heightened mannerisms. Blanche is a character not to be trusted. She lies about everything, and the only thing that finally exposes her lies is reality itself : Stanley. He finally forces her off the stage and into the insane asylum by forcing himself on her sexually. And with that, realism forcibly removed melodrama from the stage.

It is not possible to imagine A Streetcar Named Desire without the influence of Marlon Brando, the actor who rose to fame playing Stanley Kowalski. On the page, the part is fairly simplistic. Stanley is a monster and a beast without any redeeming qualities. But Brando and the play's original director, Elia Kazan, imagined the characters as having a soft underbelly, rooted in his own sorrow, insecurities, and soulful complexity. Brando's Stanley is a brute, yes, but he is a brute who hates the fact that he is so awful. He is also unable to control himself and his passions, and this lack of control is equally embarrassing to him, even as it is also threatening to Blanche and alluring to her sister Stella. For instance, after he hits Stella, he comes back to her, famously begging for forgiveness by shouting "Stella" outside their apartment. But in Brando's depiction on the stage and later on the screen, he is soaked from the rain and looks completely desperate, as though he needs Stella to live. He looks and seems totally helpless and weak, the exact opposite of the brute he appears later when he forces himself onto Blanche. The play is excellent and memorable, even when read. But it is Brando's interpretation of the male lead role that makes the play indelible. Without Brando, the play would still have a deep meaning, but with Brando's interpretation, the play becomes even more profound.

61. According to paragraph 1 in the passage the character of Blanche DuBois
- Is intentionally overdramatic and theatrical
  - Is recently married to Stanley Kowalski
  - Is brutally honest and frank during the play
  - Is firmly rooted in realism and sanity
62. Paragraph 2 in the passage argues that Marlon Brando's portrayal of Stanley Kowalski
- Earned the actor great fame
  - Is more nuanced than the part that is written
  - Is what really made A Streetcar Named Desire a classic
- I only
  - II only
  - I and II only
  - I, II, and III
63. Both paragraph 1 and paragraph 2 in the passage argue that
- The New York theatre scene was blown away by A Streetcar Named Desire

- Tennessee Williams wrote A Streetcar Named Desire to end melodrama
  - A Streetcar Named Desire has more than one true meaning
  - A Streetcar Named Desire only has power when performed on the stage
64. In the passage author focuses on Marlon Brando's portrayal of Stanley Kowalski
- As being particularly memorable and powerful
  - Working on high-quality script or unparalleled acting
  - Being successful with one but not with the other part of the portrayal
  - In the light of Tennessee William's skilled writing
65. Brando's interpretation of the play makes the play indelible owing to :
- It being a good play
  - The portrayal of Kowalski's helplessness coupled with brutality
  - The profoundness inherent in the play
  - The enactment of the supporting cast.
66. Paragraph 1 of the passage provides each of the following except
- A critical interpretation of A Streetcar Named Desire
  - An explanation of why modern audiences connect with A Streetcar Named Desire
  - Background information on the times that produced A Streetcar Named Desire
  - The author's main argument concerning A Streetcar Named Desire
67. It can be inferred from paragraph 1 that A Streetcar Named Desire
- Was Tennessee William's first play
  - Is better on stage than in print
  - Did not have socialist learnings
  - Was not melodramatic

Passage 2 : Please read the passage carefully and answer the questions 68 to 75

Many great inventions are initially greeted with ridicule and disbelief. The invention of the airplane was no exception. Although many people who heard about the first powered flight on December 17, 1903 were excited and impressed, others reacted with peals of laughter. The idea of flying an aircraft was repulsive to some people. Such people called Wilbur and Orville Wright, the inventors of the first flying machine, impulsive fools. Negative reactions, however, did not stop the Wrights. Impelled by their desire to succeed, they continued their experiments in aviation. Orville and Wilbur Wright had always had a compelling interest in aeronautics and mechanics. As young boys they earned money by making and selling kites and mechanical toys. Later, they designed a newspaper-folding machine, built a printing press, and operated a bicycle-repair shop. In 1896, when they read about the death of Otto Lilienthal, the brothers' interest in flight grew into a compulsion.

Lilienthal, a pioneer in hang-gliding, had controlled his gliders by shifting his body in the desired direction. This idea was repellent to the Wright brothers, however, and they searched for more efficient methods to control the balance of airborne vehicles. In 1900 and 1901, the Wrights tested numerous gliders

and developed control techniques. The brothers inability to obtain enough lift power for the gliders almost led them to abandon their efforts.

After further study, the Wright brothers concluded that the published tables of air pressure on curved surfaces must be wrong. They set up a wind tunnel and began a series of experiments with model wings. Because of their efforts, the old tables were repealed in time and replaced by the first reliable figures for air pressure on curved surfaces. This work, in turn, made it possible for the brothers to design a machine that would fly. In 1903 the Wrights built their first airplane, which cost less than \$1,000. They even designed and built their own source of propulsion—a lightweight gasoline engine. When they started the engine on December 17, the airplane pulsed wildly before taking off. The plane managed to stay aloft for 12 seconds, however, and it flew 120 feet.

By 1905, the Wrights had perfected the first airplane that could turn, circle, and remain airborne for half an hour at a time. Others had flown in balloons and hang gliders, but the Wright brothers were the first to build a full-size machine that could fly under its own power. As the contributors of one of the most outstanding engineering achievements in history, the Wright brothers are accurately called the fathers of aviation.

68. People thought that the Wright brothers had .....

- (a) Acted without thinking
- (b) Been negatively influenced
- (c) Been too cautious
- (d) Been Mistaken

69. The Wrights interest in flight grew into a .....

- (a) Financial empire
- (b) Plan
- (c) Need to act
- (d) Foolish thought

70. Lilienthal's idea about controlling airborne vehicles was ..... the Wrights.

- (a) Proven wrong by
- (b) Opposite to the ideas of
- (c) Disliked by
- (d) Accepted by

71. The old tables were ..... and replaced by the first reliable figures for air pressure on curved surfaces.

- (a) Destroyed
- (b) Invalidated
- (c) Multiplied
- (d) Approved

72. The Wrights designed and built their own source of .....

- (a) Force for moving forward
- (b) Force for turning around
- (c) Turning
- (d) Force for going backward

73. The wright brothers were the first to build

- (a) The most outstanding plane
- (b) The plane that could not turn and circle
- (c) The balloons & hang gliders
- (d) The full size machine that could fly by itself.

74. The idea of flying an aircraft was ..... to some people

- (a) Boring
- (b) Distasteful
- (c) Exciting
- (d) Needless

75. The negative reactions of the experiment repelled Wrights brothers to continue in .....

- (a) Their invention of machine
- (b) To abandon their effort
- (c) To stop their desire to succeed
- (d) Search more options for flying

76. Which one is not a method of teaching spellings ?

- (a) Dictation
- (b) Dictionary
- (c) Drill
- (d) Dramatization

77. When grammar is taught not as a separate subject but along with the graded readers, it is

- (a) Traditional grammar
- (b) Functional grammar
- (c) Comparative grammar
- (d) All of the above

78. Two and two makes four. This sentence is :

- (a) Imperative
- (b) Optive
- (c) Assertive
- (d) Exclamatory

79. Which of the following is not a fundamental principle of programmed instruction text books ?

- (a) Self-pacing
- (b) Active responding
- (c) Passive responding
- (d) Immediate confirmation

80. Which of the following perspective proposes language to be a biological process ?

- (a) Innatist
- (b) Behaviorist
- (c) Constructivist
- (d) Interactive

81. English is given the status of :

- (a) Official language of India
- (b) International language of India
- (c) Associate official language of India
- (d) National Language of India

82. Theatre activities in language classrooms :

- (a) Enhance the confidence of the learners
- (b) Improve their dialogue delivery
- (c) Improve class cordinations
- (d) Enhance creativity in language use with expression

83. Asking learners to suggest an alternative title to a story, would :

- (a) Confuse learners about the values of the story
- (b) Encourage them to revisit the story mentally and think critically about it
- (c) Demotivate learners about story telling sessions
- (d) Make them doubtful about their own understanding

84. Writing can be best enhanced through :

- (a) Drill activities
- (b) Memorizing given samples by heart
- (c) Reading many samples before writing
- (d) Preparing drafts after brainstorming and editing further

85. "I cutted the cake into two equal halves, and gived one to my younger brother." The error made by the child in the above sentence is due to :

- (a) Overgeneralization
- (b) Misinformation
- (c) Transference
- (d) Omission

86. Multimedia resources :

- (a) Are an excellent replacement for teachers in all classes
- (b) Can be used effectively with higher classes only
- (c) Create ambiguity in the minds of learners
- (d) Can be explored as a learning resource if used judiciously

87. An 'Essay' on the topic 'Pollution' is an example of :

- (a) An Expository text
- (b) A narrative text
- (c) A historical text
- (d) An Imaginative text

88. According to Critical Period Hypothesis, which of the following factor is linked to the language acquisition process :
- (a) Biological Age (b) Motivation
(c) Intelligence (d) Aptitude
89. The objective of Three Language Formula is to ensure :
- (a) The promotion of Hindi as the national language
(b) The promotion of multilingualism in the curriculum
(c) The promotion of regional language at least as a third language
(d) The promotion of English as the connecting language
90. Which is not a compulsory component of Model Reading ?
- (a) Correct Pronunciation
(b) Correct Spelling (c) Intonation
(d) Stress and Pause

Section—B Social Science / Social Study (Bilingual Section, Q. No. 91 to 150)

ਭਾਗ—B ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ / ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ (ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਭਾਗ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 91 - 150)

91. Which of the following is correctly matched ?
- (i) Kols Rebellion – 1831-32
(ii) Santhal Rebellion – 1855
(iii) Bastar Rebellion – 1910
(iv) Warli Revolt – 1940
- (a) Only (ii) (b) (ii) & (iii)
(c) (i) & (ii) (d) All of the above
92. Which poet said that 'streets of Delhi aren't mere streets; they are like albums of a painter.'
- (a) Mir Taqi Mir (b) Mirza Galib
(c) Bahadur Shah Jafar (d) Iqbal
93. Jnanadanandini wife of Satyendranath Tagore, the first Indian member of ICS is associated with :
- (a) Council Entry for women
(b) Brahmika Saree (c) First women to attempt ICS
(d) First Indian woman to write autobiography
94. In 1661, the control of the islands of Bombay passed into British hands after the marriage of Britain's Kings Charles II to a princess. This princess was of which nationality ?
- (a) Spanish (b) Portuguese
(c) Dutch (d) German
95. Who was the first Director-General of Archaeological Survey of India ?
- (a) Cunningham (b) R.E.M. Wheeler
(c) John Marshall (d) G.F. Dales
96. Prayaga Prashsti (also known as the Allhabad Pillar Inscription) was composed by court poet of which ruler ?
- (a) Samudragupta (b) Ashoka
(c) Harshavardhan (d) Kanishka
97. Which of the following facts about Kitab-ul Hind is incorrect ?
- (i) It was written by Ibn Batuta
(ii) It was written in Persian
(iii) It was divided in 80 chapters
(iv) Each chapter began with a question
- (a) Only (i) (b) (i) & (ii)
(c) (iii) & (iv) (d) All of them
98. Which of the following is incorrectly matched
- (i) Shaikh Muinuddin Sijzi-Delhi
(ii) Shaikh Bakhtiyar Kaki-Delhi
(iii) Shaikh Fariduddin Ganj-i-Shakar-Bhatinda
(iv) Shaikh Nizamuddin Auliya-Delhi
- (a) Only (i) (b) (i) & (ii)
(c) (i) & (iii) (d) None of the above
91. ਹੇਠ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਹੀ ਜੋੜ ਹੈ ?
- (i) ਕੋਲ ਗਦਰ - 1831-32
(ii) ਸੰਥਾਲ ਗਦਰ - 1855
(iii) ਬਸਤਰ ਗਦਰ - 1910 (iv) ਵਰਲੀ ਗਦਰ - 1940
- (a) ਕੇਵਲ (ii) (b) (ii) ਤੇ (iii)
(c) (i) ਤੇ (ii) (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ
92. ਕਿਸ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਸਿਰਫ, ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਚਿਤਰਕਾਰ ਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਂਗੂ ਹਨ।'
- (a) ਮੀਰ ਤਕੀ ਮੀਰ (b) ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ
(c) ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਫਰ (d) ਇਕਬਾਲ
93. ਜਨਾਨਦਨਦਨੀ, ਸਤਏਂਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਆਈ.ਸੀ.ਐੱਸ. (ICS) ਮੈਂਬਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ
- (a) ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਜੋ ਕਾਉਂਸਿਲ ਵਿੱਚ ਗਈ
(b) ਬ੍ਰਾਹਮਿਕਾ ਸਾੜੀ
(c) ਆਈ.ਸੀ.ਐੱਸ. (ICS) ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ
(d) ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ
94. ਚਾਰਲਸ II ਦੇ, ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਨ 1661 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਟਾਪੂਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਕੌਲ ਕਿਹੜੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੀ ?
- (a) ਸਪੇਨਿਸ਼ (b) ਪੁਰਤਗਾਲੀ
(c) ਡੱਚ (d) ਜਰਮਨ
95. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (a) ਕੰਨਿੰਘਮ (b) ਆਰ.ਈ.ਐੱਮ. ਵਹੀਲਰ
(c) ਜਾਨ ਮਾਰਸ਼ਲ (d) ਜੀ.ਐੱਫ. ਡੇਲਸ
96. ਪ੍ਰਗਿਆ ਪ੍ਰਸ਼ਟੀ, ਜੋ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਦੇ ਸਤੰਭ ਲੇਖ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜਕਵੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ?
- (a) ਸਮੁਦਰਗੁਪਤ (b) ਅਸ਼ੋਕ
(c) ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ (d) ਕਨਿਸ਼ਕ
97. ਕਿਤਾਬ-ਉਲ-ਹਿੰਦ ਬਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿਹੜਾ ਤੱਥ ਗਲਤ ਹੈ।
- (i) ਇਹ ਇਬਨ ਬਤੂਤਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ
(ii) ਇਹ ਪਰਮੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ
(iii) ਇਹ 80 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੈ।
(iv) ਹਰ ਪਾਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
- (a) ਸਿਰਫ (i) (b) (i) ਤੇ (ii)
(c) (iii) ਤੇ (iv) (d) ਸਾਰੇ
98. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਗਲਤ ਜੁੜੇ ਹਨ ?
- (i) ਸ਼ੇਖ ਮਿਯੂਨੁਦੀਨ ਸਿੱਜੀ-ਦਿੱਲੀ
(ii) ਸ਼ੇਖ ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਕਾਕੀ-ਦਿੱਲੀ
(iii) ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦੁਦੀਨ ਗੰਜ-ਏ-ਸ਼ਕਰ-ਬਠਿੰਡਾ
(iv) ਸ਼ੇਖ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਔਲੀਆ-ਦਿੱਲੀ
- (a) ਸਿਰਫ (i) (b) (i) ਤੇ (ii)
(c) (i) ਤੇ (iii) (d) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

99. Harihara and Bukka are associated with the establishment of which mighty empire :
 (a) Chalukya Empire (b) Chola Empire
 (c) Vijaynagar Empire (d) Gurjar-Pratihara
100. Why was Francis Buchanan important to East India Company ?
 (a) He designed the Enfield Rifle
 (b) He was the brain behind permanent settlement
 (c) He undertook detailed surveys of the area under the company
 (d) All of the above
101. Four major wars were fought by the English East India Company to overpower a state in 1767-69, 1780-84, 1790-92 and 1799. Which of the following was that state ?
 (a) Marathas (b) Bengal
 (c) Hyderabad (d) Mysore
102. Which of the following is not true regarding Great Bath in Mohenjodaro :
 (a) It was lined with bricks coated with plaster
 (b) It was made watertight with a layer of natural tar
 (c) It was constructed in lower town
 (d) Water was probably brought in from a well
103. Which of the following is not true of Mahajanapadas :
 (i) They built huge forts
 (ii) They maintained big armies
 (iii) They depended on occasional gifts brought by people
 (iv) The tax was fixed at 1/2 of the produce.
 (a) Only (i) (b) Only (ii)
 (c) Only (iv) (d) (iii) & (iv)
104. Who were one of the earliest rulers of the subcontinent to issue gold coins ?
 (a) Mauryas (b) Satavahanas
 (c) Kushanas (d) Guptas
105. What do you associate the term Dehliwal with ?
 (a) Coins in circulations in Delhi under Tomaras and Chauhans
 (b) Courts poets in Delhi in early 12th century
 (c) People living in Delhi in the 12th century
 (d) None of the above
106. 'Trabeate' or 'Corbelled' stand for :
 (a) Style of architecture in early medieval India
 (b) Cannons used in early medieval India
 (c) Military strategy in 8th century
 (d) Type of armour
107. The Chettiars, Oswals, Bohras in medieval India were which of the following :
 (a) Samantas (b) Trading communities
 (c) Warriors (d) Landlords
108. Which of the following is not true about Shankaracharya :
 (a) He was born in Tamil Nadu
 (b) He was an advocate of Advaita
 (c) He taught that Brahman is the only reality
 (d) He considered the world around us as illusion or Maya
109. Who was the author of the book 'A History of British India' which divided the Indian History into three periods - Hindu, Muslim and British ?
 (a) Warren Hastings (b) Elliot Dawson
 (c) James Mill (d) V.A. Smith
99. ਹਰੀਹਾਰਾ ਅਤੇ ਬੁੱਕਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਿਸ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹੈ :
 (a) ਚਾਲੁਕਯ ਰਾਜ (b) ਚੋਲ ਰਾਜ
 (c) ਵਿਜੈਨਗਰ ਰਾਜ (d) ਗੁੱਜਰ ਪ੍ਰਾਥੀਹਾਰਾ
100. ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਬੁਚਾਨਨ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ?
 (a) ਉਸਨੇ ਐਨਫੀਲਡ ਰਾਈਫਲ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਕੀਤੀ
 (b) ਸਥਾਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਪਿੱਛੇ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੀ
 (c) ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ
 (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ
101. ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਜੋ ਕਿ 1769-69, 1780-84, 1790-92 ਤੇ 1799 ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ
 (a) ਮਰਾਠਾ (b) ਬੰਗਾਲ
 (c) ਹੈਦਰਾਬਾਦ (d) ਮੈਸੂਰ
102. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹੜਾ ਮਤ ਮੋਹਨਜੋਦਾੜੋ ਦੇ 'ਮਹਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ' ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਕਰਕੇ ਪਲਸਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
 (b) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਤਾਰਕੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
 (c) ਇਹ ਹੇਠਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸੀ।
 (d) ਇੱਥੇ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਇਦ ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।
103. ਮਹਾਜਨਪਦਾਂ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ :
 (i) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਵਾਏ।
 (ii) ਉਹ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਰੱਖਦੇ ਸਨ।
 (iii) ਉਹ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਜਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।
 (iv) ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 1/2 ਟੈਕਸ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ।
 (a) ਕੇਵਲ (i) (b) ਕੇਵਲ (ii)
 (c) ਕੇਵਲ (iv) (d) (iii) ਅਤੇ (i)
104. ਉਪਮਹਾਦੀਪ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਹੜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਚਲਾਏ
 (a) ਮੌਰਯ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ (b) ਸਤਵਾਹਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ
 (c) ਕੁਸ਼ਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ (d) ਗੁਪਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ
105. ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 (a) ਤੋਮਰ ਤੇ ਚੋਹਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਕੇ
 (b) ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਕਵੀ
 (c) 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ
 (d) ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
106. 'ਕੌਰਬੇਲਡ ਜਾਂ ਖੁੰਟੀਦਾਰ' ('Trabeate' or 'Corbelled') ਸ਼ਬਕ ਹਨ ?
 (a) ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਸਤੂਕਲਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ
 (b) ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਪਾਂ
 (c) 8ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਰਣਨੀਤੀ
 (d) ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ
107. ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜੇ-ਚੇਟਿਆਰ, ਓਸਵਾਲ, ਬੋਹਰਾ ਕਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ?
 (a) ਸਮੰਤਾਂ 'ਚੋਂ (b) ਵਪਾਰ ਸਮੂਹ 'ਚੋਂ
 (c) ਯੋਧਿਆਂ 'ਚੋਂ (d) ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ 'ਚੋਂ
108. ਹੇਠਲਾ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਬੰਕਰਾਚਾਰਿਆ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਉਹ ਤਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੇ ਸਨ
 (b) ਉਹ ਅਦਵਾਇਤਾ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਸਨ
 (c) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਹੀ ਅਸਲੀ ਸੱਚ ਹੈ
 (d) ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ/ਮਾਇਆ ਹੈ
109. "ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ" ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ—ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ।
 (a) ਵਾਰੇਨ ਹੈਸਟਿੰਗਸ (b) ਇਲੀਅਟ ਡਾਊਸਨ
 (c) ਜੇਮਸ ਮਿੱਲ (d) ਵੀ.ਏ. ਸਮਿੱਥ

110. In 1600, the East India Company acquired a charter from the ruler of England, granting it the sole right to trade with the east. Who was the ruler ?
 (a) King George V (b) Queen Victoria
 (c) Queen Elizabeth I (d) King Edward III
111. Rajya Sabha is called the 'Upper Chamber'. Which of the following is not true of Rajya Sabha ?
 (a) Rajya Sabha performs special functions
 (b) Rajya Sabha can reject money bill
 (c) Rajya Sabha cannot reject money bill
 (d) Once Lok Sabha passes money bill Rajya Sabha cannot reject it
112. In which year South Africa became a democratic country ?
 (a) 1990 (b) 1992
 (c) 1994 (d) 1995
113. Who among the following was the President of the Constituent Assembly, a lawyer and a person known for his Champaran Satyagraha ?
 (a) Mahatma Gandhi (b) Dr. B.R. Ambedkar
 (c) Dr. Rajendra Prasad (d) Jawaharlal Nehru
114. Which of the following is not true about local media ?
 (a) Local media covers mostly national issue in local language
 (b) Local groups start their own media
 (c) Poor being given video cameras to films on their own lives
 (d) Newspapers called Khabar Lahriya run by only 8 dalit women
115. What is the composition of Parliament ?
 (a) Lok Sabha and Rajya Sabha
 (b) President, Lok Sabha and Rajya Sabha
 (c) Chief Justice, President, Lok Sabha and Rajya Sabha
 (d) Vice President, Lok Sabha and Rajya Sabha
116. Which provision was passed without any debate in constituent assembly ?
 (a) Fundamental Rights (b) Universal Adult Franchise
 (c) Parliamentary Form of Government
 (d) Directive Principles of State Policy
117. Kesavananda Bharti Vs. State of Kerala case is famous for :
 (a) Panchayati Raj Institution
 (b) Basic Structure Doctrine
 (c) Judicial Activism (d) Land Reforms
118. Which provision of PRI made it more inclusive in terms of Social Justice ?
 (a) Finance Commission (b) State Election Commissioner
 (c) Reservation for SC/ST/Women
 (d) Gram Sabha
119. All disputes regarding federal matters come under which kind of jurisdiction of Supreme Court of India ?
 (a) Original Jurisdiction (b) Writ Jurisdiction
 (c) Appellate Jurisdiction
 (d) Advisory Jurisdiction
120. Parliamentary form of government means
 (a) Legislature and executive are separate
 (b) Legislature and executive are interdependent
 (c) President is political head of the state
 (d) Legislature does not control executive
110. ਸੰਨ 1660 ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਇੱਕ ਚਾਰਟਰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?
 (a) ਸਮਰਾਟ ਜਾਰਜ V (b) ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ
 (c) ਮਹਾਰਾਣੀ ਏਲਜ਼ਾਬੈਥ I (d) ਸਮਰਾਟ ਐਡਵਰਡ III
111. ਰਾਜ ਸਭਾ ਨੂੰ 'ਉਪਰਲਾ ਸਦਨ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ
 (b) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (c) ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ
 (d) ਜੇਕਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿੱਤ ਬਿਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।
112. ਕਿਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ?
 (a) 1990 (b) 1992
 (c) 1994 (d) 1995
113. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਨਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸੀ, ਇਕ ਵਕੀਲ ਤੇ ਉਹ ਚੰਪਾਰਣ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 (a) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ (b) ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ
 (c) ਡਾ. ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ (d) ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ
114. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਕਥਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਸਥਾਨਕ ਮੀਡੀਆ ਆਮਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।
 (b) ਸਥਾਨਕ ਇਕੱਠ ਰਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮੀਡੀਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
 (c) ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਆਪ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਵੀਡੀਓ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ
 (d) ਅਖਬਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲਹਿਰੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ 8 ਦਲਿਤ ਔਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ
115. ਸੰਸਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
 (a) ਲੋਕਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (b) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (c) ਮੁੱਖ ਨਿਆਏਯੀਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
 (d) ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ
116. ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਾਧਾਨ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ?
 (a) ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ
 (b) ਸਾਰਿਆਂ ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
 (c) ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ (d) ਰਾਜ ਦੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ
117. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ?
 (a) ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾ ਲਈ
 (b) ਮੂਲਭੂਤ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ
 (c) ਅਦਾਲਤੀ ਸਰਗਰਮੀ ਲਈ (d) ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਧਾਰ ਲਈ
118. ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਵਿੱਤ ਕਮੀਸ਼ਨ (b) ਪ੍ਰਾਂਤ ਚੁਨਾਵ ਕਮੀਸ਼ਨ
 (c) ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ/ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ/ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ
 (d) ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ
119. ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਸੁਪ੍ਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ
 (a) ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ (b) ਰਿਟ (ਆਦੇਸ਼) ਸੰਬੰਧੀ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ
 (c) ਅਪੀਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ (d) ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ
120. ਸੰਸਦੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ
 (a) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਦੋਵੇਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ
 (b) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ
 (c) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਖ ਨੇਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 (d) ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੀ

121. Why human beings consider themselves superior to other animals ?
 (a) Reason (b) Community
 (c) Ability to communicate
 (d) Food
122. "Girls are good at painting and boys are good at sports". The above statement is an example of which of the following ?
 (a) Prejudice (b) Diversity
 (c) Gender ability (d) Stereotype
123. Secularism refers to the separation of religion from the state. Which of the following would violate India policy of secularism ?
 (a) State distancing from religion
 (b) State intervening in religion based 'personal law'
 (c) State giving financial aid to religious community to set their school
 (d) Celebration of religious festival in government school.
124. Which of the following was issued by General Parvez Musharraf in 2002 to amend the Constitution of Pakistan ?
 (a) Legal framework order
 (b) Constitutional amendment order
 (c) Law changing order
 (d) Constitutional framework order
125. Which of the following is not correct about democracy ?
 (a) Ruling party should have fair chance of losing
 (b) Holding elections of any kind is sufficient
 (c) No country in the world is an ideal democracy
 (d) Representative democracy is the most common democracy form
126. Identify the states touching tropic of cancer
 (a) Gujrat, Orrisa and West Bengal
 (b) Gujrat, Uttar Pradesh and West Bengal
 (c) Madhya Pradesh, Jharkhand and Tripura
 (d) Orrisa, Jharkhand and Tripura
127. The world's fastest land mammal, the cheetah (*Acinonyx jubantus*), is a unique and specialised member of the cat family. Prior to the 20th century, cheetahs were widely distributed throughout Africa and Asia. The species was declared extinct in India long back in 1952. Asian cheetah is nearly extinct mainly due to
 (a) Global warming (b) Pollution
 (c) Migration
 (d) Decline of available habitat and prey
128. Consider the following statement and select the most appropriate answer.
 (i) India is the largest producer as well as the consumer of pulses in the world. These are the major source of protein in a vegetarian diet
 (ii) These pulses are grown in the kharif season only
 (iii) Pulses are mostly grown in rotation with other crops.
 (iv) Pulses need more moisture and cannot survive in dry conditions.
 (v) Major pulse producing states in India are Madhya Pradesh, Uttar Pradesh, Rajasthan, Maharashtra and Karnataka.
 (a) (i), (ii) and (iii) are true
 (b) (i), (iii) and (v) are true
 (c) Only (i) is true (d) All are true
121. ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਿਉਂ ਮੰਨਿਆ ?
 (a) ਤਰਕ (b) ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
 (c) ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਯੋਗਤਾ (d) ਭੋਜਨ
122. "ਭੁੜੀਆਂ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ" ਇਹ ਕਥਨ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦਾ ਸਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ?
 (a) ਪੱਖਪਾਤ (b) ਵਿਭਿੰਨਤਾ
 (c) ਲਿੰਗ ਯੋਗਤਾ (d) ਪਰੰਪਰਾਗਤ
123. ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਇਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਥਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਧਰਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ
 (b) ਰਾਜ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨ (personal laws) ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇ
 (c) ਰਾਜ ਆਰਥਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲੇ ਜਾਣ
 (d) ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ
124. ਹੇਠਲੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਆਦੇਸ਼ ਜਰਨਲ ਪਰਵੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਰਫ ਨੇ 2002 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ?
 (a) ਲੀਗਲ ਫ੍ਰੇਮਵਰਕ ਆਰਡਰ (b) ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧਣ ਆਦੇਸ਼
 (c) ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਣ ਆਦੇਸ਼ (d) ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਢਾਂਚਾ ਆਦੇਸ਼
125. ਹੇਠ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
 (a) ਰਾਜ ਕਰਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੀ ਹਾਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੋਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ
 (c) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (d) ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ
126. ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਕਰਕ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੋ
 (a) ਗੁਜਰਾਤ, ਉੜੀਸਾ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
 (b) ਗੁਜਰਾਤ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ
 (c) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਝਾਰਖੰਡ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ
 (d) ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ
127. ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ ਸਤਨਧਾਰੀ ਚੀਤਾ (*Acinonyx-Jubantus*), ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ, ਬਿੱਲੀਆਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਚੀਤਾ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1952 ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ ਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਚੀਤਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ ਤੇ ਹੈ
 (a) ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ (b) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ
 (c) ਸਥਾਨਤਰਣ (d) ਆਸਰੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਘੱਟਣਾ
128. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿਓ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ।
 (i) ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਤੇ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸ੍ਰੋਤ ਹਨ
 (ii) ਇਹ ਦਾਲਾਂ ਖਰੀਫ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ
 (iii) ਦਾਲਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੁਨੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 (iv) ਦਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਨਮੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੁੱਕੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਗਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ
 (v) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵੱਧ ਦਾਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹਨ
 (a) (i), (ii) ਤੇ (iii) ਸਹੀ ਹਨ (b) (i), (iii) ਤੇ (v) ਸਹੀ ਹਨ
 (c) ਕੇਵਲ (i) ਸਹੀ ਹਨ (d) ਸਭ ਸਹੀ ਹਨ

129. According to Falken Mark, a Swedish expert, water stress occurs when water availability is less than
 (a) 500 cubic metre per person per day
 (b) 1,000 cubic metre per person per day
 (c) 1,500 cubic metre per person per day
 (d) 2,000 cubic metre per person per day
130. Consider the following two statements and select the most appropriate answer :
 (i) India have fairly rich and varied mineral resources.
 (ii) India have differences in the geological structure, processes and time involved in the formation of minerals.
 (a) Both (i) and (ii) are true and (i) is the reason for (ii)
 (b) Both (i) and (ii) are true and (i) is not the reason for (ii)
 (c) (i) is true and (ii) is false
 (d) Both (i) and (ii) are false
131. In solar system, Inner planets are very close to the sun and they are made up of rocks. Which planet among the following is Inner planet
 (a) Mars (b) Jupiter
 (c) Saturn (d) Uranus
132. In the solar system, apart from the star, planets and satellites, there are numerous tiny bodies which also move around the sun. These bodies are called asteroids. They are found
 (a) Between the orbits of Earth and Mars
 (b) Between the orbits of Venus and Earth
 (c) Between the orbits of Jupiter and Saturn
 (d) Between the orbits of Mars and Jupiter
133. Identify the first stage followed in a field survey
 (a) Objectives (b) Defining the Problem
 (c) Scope (d) Tools and Techniques
134. Identify the wrong statement about the Prime Meridian.
 (a) It passes through the place, where the British Royal Observatory is located
 (b) It divides the earth into two equal halves, the northern hemisphere and the southern hemisphere
 (c) Its value is 0° longitude
 (d) From it we count 180° eastward as well as 180° westward.
135. "The growth of natural vegetation is very limited here. Only mosses, lichens and very small shrubs are found here. This vegetation is found in the polar areas of Europe, Asia and North America. The animals have thick fur and thick skin to protect themselves from the cold climatic conditions."
 The above mentioned vegetation is
 (a) Desertic Vegetation (b) Tropical evergreen forest
 (c) Temperate grasslands
 (d) Tundra vegetation
136. Which one of the following describes a system of agriculture where fruits, vegetables and flowers were grown :
 (a) Shifting Agriculture (b) Plantation Agriculture
 (c) Horticulture (d) Intensive Agriculture
137. In India, the rate of increase is the highest in case of
 (a) Area under non-agricultural uses
 (b) Area under barren and wasteland
 (c) Area under culturable wasteland
 (d) Area under pastures and tree crops
129. ਸਵੀਡਿਸ਼ ਮਾਰਿਕ ਫਾਲਕਨ ਮਾਰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦਬਾਅ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਘੱਟ ਹੈ
 (a) 500 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (b) 1,000 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (c) 1,500 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
 (d) 2,000 ਘਨ ਮੀਟਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ
130. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇੱਕ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਚੁਣੋ :
 (i) ਭਾਰਤ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਖਣਿਜ ਦਾ ਕਾਫੀ ਅਮੀਰ ਸਰੋਤ ਹੈ
 (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਭੌਤਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।
 (a) (i) ਤੇ (ii) ਦੋਨੋਂ ਸਹੀ ਤੇ (i), (ii) ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ
 (b) (i) ਤੇ (ii) ਦੋਨੋਂ ਸਹੀ ਤੇ (i), (ii) ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ
 (c) (i) ਸਹੀ ਤੇ (ii) ਗਲਤ (d) ਦੋਨੋਂ (i) ਤੇ (ii) ਗਲਤ
131. ਸੌਰ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰਲੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਚੱਟਾਨਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਗ੍ਰਹਿ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹੈ।
 (a) ਮੰਗਲ (b) ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ
 (c) ਸ਼ਨੀ (d) ਯੂਰੇਨਸ
132. ਸੌਰਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ, ਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡ (tiny bodies) ਵੀ ਸੂਰਜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲਘੂ ਗ੍ਰਹਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
 (a) ਧਰਤੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਤੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚਕਾਰ
 (b) ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਧੁਰੀ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚਕਾਰ
 (c) ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਦੀ ਧੁਰੀ ਤੇ ਸ਼ਨੀ ਵਿਚਕਾਰ
 (d) ਮੰਗਲ ਦੀ ਧੁਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ
133. ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਸਟੇਜ ਪਹਿਲੀ ਹੈ।
 (a) ਉਦੇਸ਼ (b) ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ
 (c) ਸੰਭਾਵਨਾ (d) ਸੰਦ ਤੇ ਤਕਨੀਕ
134. ਮਧਿਆਨ ਰੇਖਾ (Prime Meridian) ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
 (a) ਇਹ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਹੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਵਲੋਕਨ ਸ਼ਾਲਾ ਸਥਿਤ ਹੈ
 (b) ਇਹ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ ਉੱਤਰੀ ਗੋਲਾਰਧ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਲਾਰਧ
 (c) ਇਸ ਦਾ ਮਾਨ ਲੌਗੀਟਿਊਟ ਤੇ 0° ਹੈ
 (d) ਇਸਦਾ ਵਿਸਤਾਰ 180° ਪੂਰਬ ਵਲ ਤੇ 180° ਹੀ ਪੱਛਮ ਵਲ ਹੈ।
135. ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਕਾਈ, ਕਵਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਯੂਰੋਪ ਦੇ ਧਰੁਵੀਆਂ ਇਲਾਕੇ ਕੋਲ, ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਚਮੜੀ ਤੇ ਫਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ—
 (a) ਰੇਗਿਸਤਾਨੀ ਬਸਨਪਤੀ (b) ਉਸ਼ਨ ਕਟਿਬੰਧੀ ਸਦਾਬਹਾਰ ਜੰਗਲ
 (c) ਸ਼ੀਤੋਸ਼ਣ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ (d) ਟੁੰਡਰਾ ਬਨਸਪਤੀ
136. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉਗਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
 (a) ਸਥਾਨਾਂਤਰਣ ਖੇਤੀ (b) ਰੋਪਣ
 (c) ਬਾਗਵਾਨੀ (d) ਸੰਘਣੀ ਖੇਤੀ
137. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ (rate of increase) ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ
 (a) ਇਲਾਕੇ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ
 (b) ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਬੰਜਰ ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਹੈ
 (c) ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੋਗ ਪਰ ਬੰਜਰ ਹੈ
 (d) ਚਰਾਈ ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਉਗਾਉਣ ਦਾ ਇਲਾਕਾ

138. Which one of the following is not an advantage of Raster data format ?
- High spatial variability is efficiently represented
  - Same grid cells for several attributes
  - Compatible with remote sensing imagery
  - Compact data structure
139. Resource planning is a complex process which involves :
- Identification and inventory of resources across the regions of the country. This involves surveying, mapping and qualitative and quantitative estimation and measurement of the resources.
  - Evolving a planning structure endowed with appropriate technology, skill and institutional set up for implementing resource development plans
  - Matching the resource development plans with overall national development plans.
- Only (i)
  - Only (i) and (ii)
  - Only (ii) and (iii)
  - All of these
140. Identify the wrong statement about tea.
- Its leaves have rich content of caffeine and tannin
  - It is an indigenous crop of hills in northern China
  - It is grown over undulating topography of hilly areas
  - In India, tea plantation started in 1842 in Brahmputra valley of Assam.
141. Which of the following recommendations was given by the report 'Learning Without Burden' ?
- Learn without burden of analysing
  - Analyse socio political realities instead of retention
  - Focus on retention instead of comprehension
  - Learn information without burden of thinking of future oriented goals
142. Identify the following evaluation which helps students to know about their progress in the path of learning and also to plan for mid course corrections ?
- Formative evaluation
  - Summative evaluation
  - Norm referenced evaluation
  - Final evaluation
143. The awakening of social science has not been easy process. According to Wagner which of the following major issues was not confronted by social sciences ?
- Rationality
  - Usefulness
  - Carrier oriented
  - Structure
144. In which of the following methods, rules and principles are provided to the students and then they are asked to verify them with examples ?
- Inductive method
  - Deductive method
  - Observation method
  - Comparative method
145. Who coined the term 'sociology' ?
- Auguste Comte
  - Emile Durkheim
  - Karl Popper
  - David Easton
138. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ "ਰਾਸਟਰ ਡੈਟਾ ਫਾਰਮੈਟ" ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਉੱਚ ਸਥਾਨਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਣਾ
  - ਕਈ ਐਟਰੀਬਿਊਟਸ ਲਈ ਸਮਾਨ ਗ੍ਰਿਡ ਸੈਲਜ਼
  - ਦੂਰਦਰਸ਼ ਸੰਵੇਦੀ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨਾਲ
  - ਕੰਪੈਕਟ ਡੈਟਾ ਸਟਰਕਚਰ
139. ਸੰਸਾਧਨ ਯੋਜਨਾ ਇੱਕ ਜਟਿਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ—
- ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਸਰਵੇਖਣ ਮਾਨਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਤੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਤੇ ਮਾਪਣਾ
  - ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਤਕਨੀਕ, ਕੌਸ਼ਲ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ
  - ਸੰਸਾਧਨ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣਾ
- (i) ਕੇਵਲ
  - (i) ਕੇਵਲ ਅਤੇ (ii)
  - (ii) ਕੇਵਲ ਅਤੇ (iii)
  - ਸਾਰੇ
140. ਚਾਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਗਲਤ ਹੈ—
- ਇਹ ਪੱਤੀਆਂ ਕੈਫੀਨ ਤੇ ਟੈਨਿਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ
  - ਇਹ ਉੱਤਰੀ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੂਲ ਫਸਲ ਹੈ
  - ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਬੜ-ਖਾਬੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਉਗਦੀ ਹੈ
  - ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1842 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਉਗਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।
141. ਬਿਨਾਂ ਬੋਝ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ
- ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ
  - ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਸਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ
  - ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ
  - ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ
142. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਮੱਧ ਕੋਰਸ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ?
- ਫਾਰਮੇਟਿਵ ਮੁਲਾਂਕਣ
  - ਸਥੇਟਿਵ ਮੁਲਾਂਕਣ
  - ਮੁੱਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਲਾਂਕਣ
  - ਅੰਤਿਮ ਮੁਲਾਂਕਣ
143. ਵੈਗਨਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਕੋਈ ਸਰਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੈਗਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੁੱਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ?
- ਤਾਰਕਿਕਤਾ
  - ਉਪਯੋਗਿਤਾ
  - ਜੀਵਿਕਾ ਕੇਂਦਰਿਤ (carrier oriented)
  - ਢਾਂਚਾ
144. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਵਿਧੀ, ਨੇਮ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਦਾਹਰਣ ਸਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਣ ?
- ਆਗਮਨ ਵਿਧੀ
  - ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ
  - ਨਿਰੀਖਣ ਵਿਧੀ
  - ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ
145. 'ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰ' ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ ?
- ਅਗਸਤੇ ਕਾਮਦੇ
  - ਈਮਾਈਲ ਡੁਰਕਮੀ
  - ਕਾਰਲ ਪੌਪਰ
  - ਡੈਵਿਡ ਈਸਟਨ

146. It has been observed that cultural, social and class differences generate biases, prejudices among the students of social science in classroom context. Which of the following teaching approach should be taken in this situation ?
- (a) Teaching needs to be open ended
(b) Teacher should avoid discussing about any diversity
(c) Teacher should take a separate session of students belonging to backward class
(d) Teacher should instruct for not raising any discussion on caste or religion
147. According to Gulbenkian Commission report in 1850-1914, which of the following was not considered as the discipline of social science ?
- (a) Anthropolgy (b) Sociology
(c) Psychology (d) Economics
148. Which of the following is known as century of social science
- (a) 18th century (b) 19th century
(c) 20th century (d) 21st century
149. There is a widespread belief that social science merely transmits information which is centred on the text and is unconnected to daily realities. Which of the following teaching technique will help in breaking this perception ?
- (a) Story telling technique
(b) Community resource technique
(c) Textbook technique (d) Question answer technique
150. Which of the following is considered important by National Curriculum Framework, 2005 for developing one's understanding ?
- (a) Textbook as only source
(b) Textbook as one of the source
(c) Class without textbook
(d) Textbook as optional
146. ਸਮਾਜਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਵਰਗ ਦਾ ਭੇਦ ਬਾਇਸ (biases) ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ (ਅਧਿਆਪਕ) ਵਿਧੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ?
- (a) ਅਧਿਆਪਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇਪਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
(b) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
(c) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪਿਛੜੀ ਜਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
(d) ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
147. ਗੁਲਬੇਨਕੀਅਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ 1850-1914 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
- (a) ਮਾਨਵ ਸ਼ਾਸਤਰ (b) ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ
(c) ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ (d) ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ
148. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (a) 18ਵੀਂ ਸਦੀ (b) 19ਵੀਂ ਸਦੀ
(c) 20ਵੀਂ ਸਦੀ (d) 21ਵੀਂ ਸਦੀ
149. ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਆਪਨ ਤਰੀਕੇ ਕੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੇ ?
- (a) ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਤਕਨੀਕ
(b) ਸਮੁਦਾਇਕ ਸਾਧਨ ਤਕਨੀਕ
(c) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤਕਨੀਕ (d) ਪੁਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਤਕਨੀਕ
150. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰੀਕੁਲਮ ਫਰੇਮਵਰਕ 2005 ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- (a) ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈ
(b) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਮਾਤਰ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ
(c) ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਜਮਾਤ
(d) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ

ANSWERS / ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (d)	2. (a)	3. (d)	4. (d)	5. (c)	6. (a)	7. (b)	8. (c)	9. (a)	10. (a)
11. (d)	12. (b)	13. (d)	14. (b)	15. (a)	16. (a)	17. (c)	18. (b)	19. (c)	20. (c)
21. (d)	22. (b)	23. (c)	24. (d)	25. (a)	26. (c)	27. (b)	28. (c)	29. (a)	30. (d)
31. (c)	32. (a)	33. (a)	34. (a)	35. (c)	36. (c)	37. (c)	38. (c)	39. (c)	40. (b)
41. (b)	42. (c)	43. (b)	44. (b)	45. (a)	46. (c)	47. (a)	48. (c)	49. (a)	50. (Grace)
51. (c)	52. (d)	53. (c)	54. (a)	55. (a)	56. (b)	57. (c)	58. (b)	59. (c)	60. (c)
61. (a)	62. (d)	63. (c)	64. (a)	65. (b)	66. (c)	67. (c)	68. (a)	69. (c)	70. (c)
71. (b)	72. (a)	73. (d)	74. (b)	75. (a)	76. (d)	77. (b)	78. (c)	79. (c)	80. (a)
81. (c)	82. (d)	83. (b)	84. (d)	85. (a)	86. (d)	87. (a)	88. (a)	89. (b)	90. (b)
91. (d)	92. (a)	93. (b)	94. (b)	95. (a)	96. (a)	97. (b)	98. (c)	99. (c)	100. (c)
101. (d)	102. (c)	103. (d)	104. (c)	105. (a)	106. (a)	107. (b)	108. (a)	109. (c)	110. (Grace)
111. (b)	112. (c)	113. (c)	114. (a)	115. (b)	116. (b)	117. (b)	118. (c)	119. (a)	120. (b)
121. (a)	122. (d)	123. (d)	124. (a)	125. (b)	126. (c)	127. (d)	128. (b)	129. (Grace)	130. (a)
131. (a)	132. (d)	133. (b)	134. (b)	135. (d)	136. (c)	137. (a)	138. (d)	139. (d)	140. (d)
141. (b)	142. (a)	143. (c)	144. (b)	145. (a)	146. (a)	147. (c)	148. (c)	149. (b)	150. (b)